

Texts Illustrating the Debate about Christology in the Wake of Alexander III's 1177 Condemnation.

Lauge Olaf Nielsen & Sten Ebbesen

Pope Alexander III twice intervened in the Christological debate among his fellow-theologians. First in 1170, and then decisively in 1177. The main target of the 1177 condemnation was the Christology of Peter Lombard, whose *Sententiae* was already attaining the status of a classic just one generation after it had been composed. The way Parisian theologians reacted to the pope's ruling are studied in an article by Lauge Nielsen, forthcoming in a volume of The Royal Danish Academy of Sciences and Letters' *Historisk-filosofiske Meddelelser* (the volume will contain the acts of the symposium "The Copenhagen School of Medieval Philosophy" held in the Academy, January 1996). We here publish some of the source-texts, viz. (1) *Anonymi De homine assumpto*, and (2) a couple of Stephen Langton's *Quaestiones*. Text (1) was written shortly after the 1177 condemnation, as Nielsen will argue in his forthcoming article. The chronology of Langton's († 1228) work is less certain, but his main activity as a theologian lies within a few decades after the condemnation.

Anonymi (ex schola Cantoris) De homine Assumpto.

The one text-witness known to us is ms Paris, BN, lat. 3477 (formerly Bigotianus 263, Regius 4546.3), ff. 3rA-4rB. This is a composite parchment ms from the early 13th century, mm. 234 x 153, ff. 182. Parts: a: 1-4, b: 5-140, c: 141-182. For further description see *Catalogue général des manuscrits latins* 5, Bibliothèque Nationale, Paris 1966, pp. 478-479.

Sten Ebbesen first transcribed the text and later corrected the transcription during repeated stays in Paris in the early 1990s. Lauge Nielsen put the final touch on the edition, including the division into chapters. The editor's chapter headings are explained in his forthcoming article in the proceedings of the Royal Danish Academy.

Stephen Langton's Quaestiones.

The theological questions of Stephen Langton have been thoroughly listed — and their manuscripts described — by Riccardo Quinto in his *Stefano Langton († 1228) e la tradizione delle sue opere* (Beiträge zur

Geschichte der Philosophie und Theologie des Mittelalters, NF 39, Münster 1994), to which we refer for further information. The manuscripts relevant to the present edition, which is the work of Lauge Nielsen, are:

C' = Cambridge, St John's College, 57 (= C7). Quinto 1994: 99ff.

H'/K' = Chartres, Bibliothèque Municipale, 430. Quinto 1994: 109ff.

L' = Oxford, Bodleian Library, Lyell 42. Quinto 1994: 102ff.

V' = Paris, Bibliothèque Nationale, lat. 14556. Quinto 1994: 103ff.

Except in the case of *L'* the collation was based on microfilm copies of the manuscripts.

The present edition confirms the stemma established by Quinto in CIMAGL 62 (1962) 85. This means that *C'* and *H'/K'* tend to agree and to have the better text, while *L'* and *V'* tend to agree on an inferior text. In general, the present edition follows ms *C'*.

The numbering of the questions follows that of Quinto 1994: 167ff. As for the numbering of sections, see Nielsen's forthcoming article in the proceedings of the Royal Danish Academy.

Acknowledgements.

We wish to thank Dr Riccardo Quinto (Winterthur) for loan of a microfilm, and Dr Bernt Karasch (Bochum) for his ready support and valuable advice on the use of the program that was used for the present editions, viz. "Critical Edition Typesetter", developed by Mr Karasch on the basis of TEX and EDMAC.

Sigla (praeter libros manuscriptos).

<i>add.</i>	=	<i>addidit / addiderunt</i>
<i>corr.</i>	=	<i>correxerunt</i>
<i>del.</i>	=	<i>delevit</i>
<i>exp.</i>	=	<i>expunxit</i>
<i>i.m.</i>	=	<i>in margine</i>
<i>inv.</i>	=	<i>invertit</i>
<i>om.</i>	=	<i>omiserunt</i>
<i>s.l.</i>	=	<i>supra lineam</i>

⟨QUAESTIO ANONYMI⟩ DE HOMINE ASSUMPTO

⟨1. CHRISTUS EST UNUM ET ALIUD⟩

Quaeritur, utrum Christus sit unum et plura.

5 Quod sit unum, patet, cum Deus sit una essentia, licet tres personae.

Probatur, quod est plura, quia Christus est "gigas geminae substantiae," et ita est plures substantiae, et ita plura.

Item, duae sunt naturae in Christo, deitas et humanitas.
10 Deitas facit quid, humanitas facit quid. Ergo illae duae faciunt quae.

Item, Deus humanitate est aliquid, quia homo. Deitate est illud vel aliud. Si illud, ergo deitate est homo. Si aliud, ergo humanitate et deitate est unum et aliud. Ergo plura.

15 Item, Deus secundum quod homo est aliquid. Non nisi hoc demonstrato illo, secundum quod est homo. Idem vel aliud est, secundum quod est Deus. Non idem, ut praedictum est. Ergo aliud. Ergo plura.

Solutio. Dicimus ad primum, quod Deus est unum solum.
20 Cum ergo dicitur "Deus est gigas geminae substantiae," sic est exponendum, Christus habet duas naturas, divinam et humanam, non tamen est plures substantiae vel plura.

Ad sequens dicimus, quod humanitas non facit quid in Deo, nec deitas similiter.

25 Immo secundum quosdam humanitas facit eum humanatum, deitas divinum. Unde secundum istos haec est falsa "Humanitate est homo." Quod sic probant, si Christus humanitate est homo, sed animalitate et rationalitate est homo, et ita homo duos habet origines; quod negant esse intelligibile.
30 Ideo dicunt, quod humanitas non est causa efficiens alicuius rei in homine. Unde istae sunt falsae "Humanitas facit quid

2 Paris, Bibliothèque Nationale, cod. lat. 3477, fol. 3rA (P')

6 tres] una P'

7-8 Augustinus, *Contra Sermonem Arianorum* (PL 35, col. 689).

in homine," "Christus est humanitate aliquid." De hac autem
 "Christus est aliquid secundum quod homo" dicunt praedicti,
 quod duplex est, quia haec dictio 'secundum' potest notare vel
 concomitantiam, et sic vera est, cum istae sint idem "Si Chri-
 stus est homo, est aliquid," "Existendo homo est aliquid." Vel 5
 potest notare causam, quemadmodum ablativus praepositus,
 et secundum hoc haec est falsa. |

Potest tamen aliter dici secundum opinionem Magistri
 et omnium fere theologorum, quod humanitas facit quid. Et
 secundum hoc dicendum est, quod duae naturae in Christo, 10
 scilicet deitas et humanitas, non faciunt unum quid et aliud
 quid in Deo, nec faciunt quem, quemadmodum grammatica
 et musica non faciunt in uno subiecto unum quale et aliud
 quale, sed faciunt unum quale et quale.

Non tamen est prorsus simile, quia haec est falsa "Huma- 15
 nitas et deitas faciunt in Deo quid et quid," et hoc est, quia
 termini illi vellent supponere pro penitus diversis suppositis.
 Sed isti duo termini, 'homo,' 'Deus,' supponunt pro eodem
 subiecto, loco cuius sumuntur isti duo termini 'quid' et 'quid'
 in praedicta locutione. Et ideo non valet haec argumentatio, 20
 "Humanitas facit quid, deitas facit quid, ergo deitas et huma-
 nitas faciunt unum quid, vel unum quid et aliud quid, vel
 quae."

Notandum autem quod, sicut ipsi dicunt, haec est falsa
 "Christus est aliquid secundum quod homo," si haec dictio 25
 'aliquid' sumatur essentialiter, et non est alia essentia secun-
 dum quod homo. Sed secundum quod vera est, accipitur haec
 dictio 'aliquid,' secundum quod est terminus omnia continens
 et habet se tam ad essentias quam ad formas.

Haec ergo concedenda est "Christus est aliquid secundum 30
 quod homo," quia qui eam negaverit, excommunicatus est a
 papa Alexandro.

Et nota, quod quicumque terminus ibi ponatur, simpli-
 cem habet suppositionem. Similiter in hac "Christus humanita-

7 P' fol. 3rb

6 praepositus] prae primus P' 10 naturae] sunt add. P' 19 cuius]
 quorum P' 22 aliud] om. P' 33 ponatur] ponitur P'

32 H. Denzinger et A. Schönmetzer, *Enchiridion Symbolorum* (1967), no.
 750.

te est aliquid" vel "deitate est aliquid." Et ideo non debet fieri in eo descensus, quemadmodum dicitur "Socrates in eo, quod est animal, convenit Burnello," iste terminus 'animal' simpliciter supponit. Similiter in hac "Socrates animalitate convenit
 5 Burnello," nec debet in eo fieri descensus. Similiter ad talem terminum non debet reddi relativum. Unde istae sunt incongruae "Christus humanitate est aliquid, et deitate est illud vel aliud," "Christus deitate est aliquid, et humanitate est illud vel aliud."

10 Sed obicitur. Dictum est, quod non sequitur "Christus est aliquid, secundum quod est homo, ergo est illud vel aliud secundum quod Deus" propter simplicem suppositionem huius termini 'aliquid.' Sed proponatur haec "Christus est aliquid, hoc est secundum quod Deus" demonstrato supposito per
 15 hunc terminum 'aliquid.' Inde sic, Christus est hoc secundum quod homo, ergo est illud vel aliud secundum quod Deus. Et inde ut prius.

Item, Filius est haec substantia, quae non est Pater, vel hoc, quod non est Pater – demonstretur iste homo, scilicet
 20 Christus. Ergo est aliquid, quod non est Pater. Ergo Filius et Pater sunt duo – ut substantivetur haec dictio 'duo.' Quod falsum est.

Solutio. Ad primum dicimus, quod haec est falsa "Christus est hoc secundum quod homo," quia hoc pronomen 'hoc' non
 25 potest demonstrare nisi essentialiter nec supponere. Unde non debet supplere ibi locum huius termini 'aliquid.'

Ad sequens dicimus, quod iste terminus 'substantia' potest sumi dupliciter, vel ut sit praedicamentale, et secundum hoc supponit personam, et haec est vera "Filius est haec substantia,
 30 quae non est Pater," et non sequitur "ergo est aliquid, quod non est Pater." Vel ita quod sit generale ad Deum et ad alia multa extra praedicamentalia, et secundum hoc est nomen essentiale, et est falsa.

Similiter haec est falsa "Christus est hoc, et illud non est
 35 Pater," quia fit demonstratio tantum pro essentia.

⟨2. CHRISTUS EST DEUS ET HOMO⟩

Item, Christus est Deus et homo, ergo diversa supposita. Hoc enim exigit copulativa coniunctio, quae semper vult copulare ratione diversorum suppositorum, ex quo coniungit terminos supponentes. Unde haec est falsa “Socrates est grammaticum et musicum.” 5

Item, Christus est Deus et homo, ergo Deus et homo sunt Christus. Et ita plura sunt Christus.

Item, Deus est Deus simplex, Deus est homo compositum, ergo Deus est simplex et compositum, et ita plura. Vel sic, Deus est compositum, ergo Deus est non simplex; et est simplex, ergo est simplex et non est simplex. Quod esse non potest. 10

Solutio. Quidam dicunt, quod haec est duplex “Christus est Deus et homo.” Si coniunctio tenetur copulative, falsa est. Si aggregative, vera. 15

Aliter potest dici, scilicet quod vera est, si coniunctio teneatur copulative. Sed tunc est duplex ex aequivocatione, quia isti duo termini ‘homo’ et ‘Deus,’ cum sint substantiva, possunt teneri substantive, et sic est falsa; vel adiective, et sic vera. Et est simile “Haec vox est genus et species.” Ex hoc patet, quod haec argumentatio non valet “Christus est Deus et homo, ergo Deus et homo sunt Christus.” In prima enim bene tenentur adiective illa substantiva, cum ponantur in praedicato, qui locus est formae et deputatur proprie dictionibus adiectivis vel adiective retentis. Et in tali loco bene cedit suppositum formae. In conclusione tenentur illa substantiva substantive et suppositive, cum ponantur in subiecto, qui locus est proprius suppositioni, et ibi cedit forma supposito. 20 25

Similiter dicendum est de hac “Christus est simplex et compositum.” Retenta coniunctione copulative tripliciter potest intelligi. Si isti termini, ‘simplex,’ ‘compositum,’ sint pura adiectiva, locutio est incongrua. Si substantivata, falsa est, quia supponunt, et in utroque intelligitur iste terminus ‘res.’ Si substantiva, possunt adiectivari ut priores termini, et sic est 30

11 P' fol. 3va

9 est²] et P' 9 compositum] *forte legendum* compositus 31 sint] sicut P'

2 Cf. Andreas Sunonis, *Hexaameron*, 11, 7051-6.

vera, et fit copulatio ratione formarum. Sed hanc non concedimus "Christus est non simplex," quia haec dictio 'non' privat omnem simplicitatem, sed haec dictio 'compositum' non sic.

⟨3. FILIUS EST HOMO, QUI NON EST PATER⟩

5 Item, Filius est homo, ille est Pater, vel ille non est Pater, fiat relatio ad hunc terminum 'Filius.' Si ille est Pater, ergo Filius est Pater. Si non est Pater, ergo Filius est homo, qui non est Pater. Ergo est aliquid, quod non est Pater. Quod praenegatum est.

10 Solutio. Haec est vera "Filius est homo, et ille non est Pater." Sed non sequitur "Ergo est aliquid, quod non est Pater."

Sed videtur, quod ista sit falsa "Filius est homo, et ille non est Pater," quia pronomen relativum, sicut solet dici, habet referre mere suppositum. Unde haec est vera "Album fuit,
15 et illud est nigrum," similiter haec "Episcopus vel miles erit, et ille est," et refertur mere suppositum. Eadem ratione et in illa. Sed si hoc est, cum per hunc terminum 'Filius' bene supponatur illa essentia, quae est Pater, et relativum referat pro illa essentia, falsa est ista "Ille non est Pater."

20 Item, cum relativum ibi referat pro persona, quaeritur, quare non similiter referat pro persona, quando refertur ad tales terminos 'miles,' 'episcopus,' qui sunt termini personales.

Solutio. Tales termini 'filius,' 'pater' et consimiles sunt termini personales substantialiter, et ideo relativum relatum
25 ad talem terminum supponit tamquam tali personalitate informatum, quod non facit, et si referetur ad hunc terminum 'episcopus' et hunc terminum 'miles.' Unde non est simile, quia iste terminus 'episcopus' vel 'abbas' et consimiles sunt accidentaliter personales, quia qui modo est, episcopus potest
30 esse, licet non sit episcopus. Similiter qui est abbas vel aliquid tale. Isti vero, 'homo,' 'filius,' 'pater,' sunt substantialiter personales. Si enim est homo vel filius vel pater, non potest non esse homo vel filius vel pater.

⟨4. DEUS INCIPIT ESSE HOMO⟩

35 Item, simus in instanti incarnationis. Deus est homo et non
6 terminum] p add. P' 11 Ergo] iter. P' 15 erit] litteram e corr. ex illegibili P'

fuit homo. Ergo incipit esse homo. Ergo incipit esse animal rationale. Ergo incipit esse aliquid rationale. Ergo incipit esse aliquid. Ergo non semper fuit aliquid.

Solutio. Verae sunt istae “Deus incipit esse homo,” |
 “Deus incipit esse animal rationale.” Haec vero duplex “Deus 5
 incipit esse aliquid rationale,” quia hoc verbum ‘incipit’ potest
 determinare hunc totalem terminum ‘aliquid rationale’ ratione
 suppositi cum forma, et sic vera; vel ratione suppositi sine
 forma, et ita falsa.

⟨5. HOMO EST NON-HOMO⟩ 10

Item, quicquid est, est homo vel non-homo. Sed Pater est.
 Ergo est homo vel non-homo. Non homo, ergo non-homo.
 Ergo Pater est aliquid, quod non est homo.

Item, quaeritur, utrum homo sit non-homo.

Probatio. Haec vox ‘non-homo,’ ut dicunt fere omnes, 15
 aequipollet huic totali termino ‘aliquis, qui non est homo, vel
 aliquid, quod non est homo.’ Sed essentia divina est aliquis,
 qui non est homo, quia est Pater. Ergo est non-homo. Sed est
 homo. Ergo homo est non-homo.

Solutio. Quidam dicunt, quod ‘non-homo’ numquam 20
 exponitur per ‘aliquis.’ Unde negant hanc “Quicquid est, est
 homo vel non-homo.”

Sed nos eam concedimus, et hanc “Pater est non-homo.”
 Sed non sequitur “Ergo est aliquid, quod non est homo.”
 Deberet dici “Vel aliquis, qui non est homo,” et hoc verum est. 25

Ad aliud dicimus, quod essentia non potest demonstrari
 per hunc terminum ‘iste homo vel iste non-homo,’ quia nullus
 terminus personalis demonstrat essentiam vel econverso. Po-
 test tamen concedi, quod essentia est iste homo, demonstrato
 Christo, et est iste non-homo, demonstrato Patre, et sic est 30
 homo et non-homo. Et ‘finitum’ et ‘infinite’ de illa dicuntur.
 Nec tamen miretur quis, quia plus est, quod de illa dicitur, scili-
 cet quod est tres res et trinitas. Similiter pono per impossibile,

4 P' fol. 3vb

3 Ergo] *om.* P' 6 aliquid] animal P' 20–21 numquam exponitur] *iter.*
 P' 25 dici] dicici P' 26 non] *iter.* P' 27 homo²] *om.* P' 32 quod]
om. P'

11 Cf. Andreas Sunonis, *Hexaemeron*, 11, 7135 sqq.

quod una essentia sit homo et asinus. Constat, quod homo est homo et non-homo.

⟨6. FILIUS DESINIT ESSE NON-HOMO⟩

Item, si aliquid non est homo, illud est non-homo, et e converso.

5 Ergo si aliquid desinit non esse homo, illud desinit esse non-homo, et e converso. Ergo si Filius desinit non esse homo, Filius desinit esse non-homo, et e converso. Simus ergo in proximo instanti ante incarnationem. Haec modo est vera "Filius desinit esse non-homo," quia desinit non esse homo.

10 Quod aliter probatur, Filius nunc ultimo est non-homo, ergo Filius desinit esse non-homo. Vel sic, Filius modo est non-homo, et non de cetero erit non-homo, ergo desinit esse non-homo. Ergo vel desinit esse aliquid, quod non est homo, vel aliquis, qui non est homo. Si aliquid, quod non est homo,
15 non ergo erit aliquid, quod non est homo. Quod falsum est. Similiter ostenditur, quod haec est falsa "Filius desinit esse aliquis, qui non est homo," quia adhuc erit aliquis, scilicet Filius, qui non est homo.

Item, Filius desinit esse non-homo. Ergo vel est aliquid,
20 quod non erit illud, vel aliquis et non erit ille, vel aliquis et non erit talis.

Solutio. Haec est vera "Filius desinit esse non-homo." Et non valet sequens argumentatio, quia haec dictio 'non-homo,' cum simplicem constituat intellectum, non aequipollet penitus
25 tali termino 'aliquid vel aliquis, quod non est homo,' praecipue cum huiusmodi verbis 'desinit,' 'incipit,' quae includunt in se praesens et futurum. Sed cum aliis verbis quo ad appellationem aequipollent, ut "Iste est non-homo," "Iste est aliquid, quod non est homo." Sed secus est ibi.

30 Instantia. Esto, quod hoc aes semper post hoc erit statua et nunc ultimo est non-statua. Hoc aes desinit esse non-statua, ergo desinit esse aliquid vel aliquis, quod vel qui non est statua. Quod falsum est, quia semper post hoc erit aliquid, quod modo non est statua.

35 Instantia ad sequens. Hoc aes desinit esse non-statua,

6 non] *om.* P' 8 ante] p *add.* P' 11 sic] sit P' 11 modo] *om.*
P' 13 vel] s *add.* P' 20 aliquis] aliquid P' 26 verbis] verbum P'
32 est] *om.* P'

ergo est aliquid et non erit illud, vel aliquis vel -qua et non erit ille vel illa.

Sed contra. Iste terminus | 'aliquid, quod non est homo' modo convenit et numquam post hoc conveniet ei. Ergo desinit ei convenire. Ergo desinit participare hoc attributo 5
'esse aliquid, quod non est homo.' Ergo desinit esse aliquid, quod non est homo.

Solutio. Tales argumentationes non valent "Hoc attributum vel iste praedicatus desinit huic convenire, ergo desinit esse aliquid, quod non est homo," quia a terminis naturaliter 10
positis ad eosdem positos significative facto sic processu semper incidit aequivocatio.

⟨7. ISTE HOMO EST⟩

Item, cum dicitur "Iste homo est" demonstrato Deo homine, isti voci subest dictum, ergo semper subfuit. 15

Contra. Simus ante incarnationem. Quemadmodum isti voci "Iste asinus est" non subest dictum demonstrato homine, eodem modo et illi non potest subesse, quia tanta est hinc repugnantia intellectuum, quanta est inde.

Ideo dicimus, quod ante incarnationem non subfuit dictum illi voci, sed persona subfuit. Et dicimus, quemadmodum miraculose et per potentiam divinam Deus factus est homo, ita ex eodem miraculo accidit, quod voci, cui prius non subfuerat dictum, semper postea subesset. 20

⟨8. CHRISTUS ASSUMERE POTUIT DUO HOMINES⟩

25

Item, esto, quod Christus praeter animam et corpus, quae assumpsit, assumat aliam animam et aliam carnem, et uniat illa sicut prima. Hoc enim possibile est Deo. Quo posito quaero, utrum Christus sit duo homines.

Probatio. Non est maior ratio, quare sit potius unus quam 30
alius, ergo est duo homines. Et illorum alter est albus, reliquus

3 P' fol. 4ra

4 post] per P' 5 Ergo] om. P' 10-11 naturaliter] forte materialiter scribendum 27 assumpsit] sumpsit P'

26 Cf. Andreas Sunonis, *Hexaameron*, 11, 7057-73.

niger; unus bicubitus, alter tricubitus. Sit ita. Christus est unus albus et alius niger, ergo est album et nigrum. Ergo est diversa. Si ipse est unus solus homo, uter potius? Ille constat ex duabus animabus et duobus corporibus. Ille ergo est albus et niger et
 5 bicubitus et tricubitus.

Quod concedunt quidam.

Nos dicimus, quod sicut eadem vox, ut 'canis,' est diversae partes orationis et diversa nomina, non tamen est diversa, ita secundum hoc Filius est diversi homines, non tamen est diversa.
 10 Et sicut idem, quod est Pater, est Filius, non tamen Pater est Filius, ita id, quod est unus homo, est alius homo, non tamen unus homo est alius homo.

⟨9. CHRISTUS ASSUMAT CORPUS ET ANIMAM⟩

Item, posito, quod Christus assumat tantum corpus vel tantum
 15 animam, quaeritur, an Christus sit corpus, an anima.

Quo concesso, contra, quando Christus est incarnatus, assumpsit corpus et animam, et tamen ob hoc non fuit corpus vel anima. Eadem ratione sumpto tantum corpore vel tantum anima non erit tantum corpus vel anima.

20 Quod concedimus. Dicimus ergo, quod aliud est ponere, quod Christus assumat hoc; aliud, quod assumat naturam huius. Semper sequitur "Si Deus assumat naturam huius, ipse est hoc" quocumque demonstrato. Sed numquam sequitur, quod si assumat hoc, quod ipse sit hoc.

25 Item, cum dicitur "Deus assumpsit hominem," si proprie sumatur haec locutio, falsa est. Solet tamen concedi sub hoc sensu "hominem, id est humanam naturam."

Et notandum, quod hic solent sumi multae propositiones, in quibus, si ponatur iste accusativus 'personam,' falsae
 30 sunt; si iste accusativus 'naturam,' verae sunt. Inde istae sunt falsae "Deus assumpsit personam," "Persona assumpsit personam." Sed istae sunt verae "Deus assumpsit naturam," "Persona assumpsit naturam."

9 Filius] d *add.* P'

25 Cf. Andreas Sunonis, *Hexaemeron*, 11, 7019-30.

⟨10. DEUS POTEST ASSUMERE PERSONAM PETRI⟩

Item, Deus potest assumere personam Petri. Illa persona manet, quia componentia manent. Ergo | Deus est persona Petri. Eadem ratione potest esse alia persona, et ita potest esse infinitae personae.

5

Solutio. Impossibile est, quod Deus assumat aliquam personam, ita quod ipsa permaneat, immo statim absorbetur persona prior superveniente deitate. Unde si Deus assumat personam Petri, illa persona statim desinit esse. Et sic de similibus.

⟨11. UTRUM HUMANITATE SEPARATA A DEITATE HOMO REMANENS SIT ALIUS HOMO QUAM PRIUS⟩

10

Item, intelligatur per impossibile, quod separetur humanitas a deitate. Homo remanet. Quaeritur, utrum sit alius homo quam prius.

Quod idem, videtur, quia eadem sunt componentia, ergo idem compositum.

15

Contra. Modo est persona, prius non fuit persona, tunc enim essent quattuor personae in trinitate. Ergo est alius homo.

Solutio. Dicebat Cantor, quod non est idem homo, immo variatur eo, quod non fuerit persona, et modo sit persona. Alii dicunt, ut magister Petrus Corbolensis, quod est idem homo, et huic personae accidentale est esse personam, prius enim non fuit persona, quando fuit unita deitati propter maiorem supervenientem dignitatem, ut prius dictum est. Modo tamen est persona.

20
25

⟨Quaestio CAMB059⟩

DE HOMINE ASSUMPTO, ET UTRUM CHRISTUS SIT DUO

⟨1⟩ Christus est aliquid, quod est Pater, et aliquid, quod non est Pater, quia homo. Ergo est unum et aliud, ergo duo.

5 Super hoc est triplex opinio. Una, quae asserit, quod Christus non est aliquid, secundum quod est homo. Haec opinio interimit mediam propositionem. Sed haec opinio relegata est per decretalem Alexandri, quae praecipit, quod Christus dicatur aliquid secundum quod homo.

10 Alia opinio concedit conclusionem et dicit, quod Filius Dei assumpsit illum hominem. Et sicut divina essentia est Filius Dei, non tamen supponit essentiam, qua supposita supponitur Filius Dei, ita iste homo est Filius Dei, non tamen supposito isto homine supponitur Filius Dei.

15 Tertiae opinionis veritas habet, quod supposito illo homine supponitur Filius Dei. Nec est simile, quod inducit de divina essentia, quia iste terminus ita est essentialis, quod etiam est personalis.

20 Haec opinio dicit, quod prima argumentatio non valet. Instantia, Sortes loquitur de animali, de quo loquitur Plato, et

1–2 V' fol. 176va; H' fol. 68r; C' fol. 323ra; L' fol. 10vb

1–2 De ... duo] Utrum Christus sit aliquid secundum quod homo V' De homine assumpto *add. i.m.* H' 26 *add. i.m.* L' 5 est] *om.* V'H'L' 5–6 Christus] *om.* C' 6 est²] *om.* H' 8 Alexandri] et habet V'L' 8 quae] quod V'L' 8 praecipit] ut dicatur *add.* H' 9 dicatur] est H' 9 secundum ... homo] *corr. ex* quod homo secundum V' 11 sicut] sic habita *corr. ex* sicut L' 12 supponit] supponitur V'L' 12 essentiam] essentia *corr. ex* essentiam L' 12 qua] *om.* H' cum V'L' 12 supposita] *om.* V'H'L' 12 supponitur] supponatur H' 13–14 Filius ... supponitur] *om.* V'L' 13 Dei] *om.* H' 13 iste] ille H' 16 inducit] inducat H' 17 iste] ille H'L' 17 etiam] et H' 17 est²] etiam H' 19 prima] persona H' 20 Sortes] ideo H' 20 loquitur¹] alicui *add.* L' 20 de¹] aliquo *add.* V'L' 20 animali] *om.* L'

8 H. Denzinger - A. Schönmetzer, *Enchiridion Symbolorum* (1967), no. 750.

loquitur de animali, de quo non loquitur Plato, ergo loquitur de duobus animalibus, posito quod Sortes dicat "Tantum homo est," et uterque dicat "Sortes est."

Item, secundum hanc opinionem haec falsa proprie "Assumpsit hominem," sed ita accipienda, id est animam et corpus vel humanam naturam. Si enim concederet, quod proprie vera, haberetur, quod persona assumpsit personam, et ita haberemus quaternarium in trinitate.

(2) Item, Hilarius dicit, quod Pater est maior Filio, non tamen Filius est minor Patre.

Contra. Minor Patre est secundum humanitatem.

Respondeo. 'Maior' notat ibi auctoritatem, secundum quod dicitur 'maiores nostri,' id est patres nostri.

(3) Item, Filius Dei est maior se, quia est maior quam creatus demonstrata quantitate hominis, id est, quam habet secundum quod homo. Sed non est alius a se, quia non est alius quam iste. Secundum hoc est inaequalis sibi, ut non teneatur privative sicut 'insensatus.'

Sed secundum hoc quaere de hac "Christus est similis sibi."

(4) Item, per 'tantus' vel per 'talis' potest demonstrari tum essentia tum persona, sed per hoc pronomen 'iste' non nisi persona, et est personale, et esse istum est esse quem vel personam. Unde nihil est dictu demonstrato lapide "Iste est," similiter nec "Ista est."

(5) Item, Christus factus homo, non tamen aliquid, si 'factus' importat negationem. Si non, vera est conclusio. Et factus est

2 quod] solus *add. i.m.* H' 2 Sortes] *add. i.m.* H' *add. s.l.* C' 2 Tantum] *om.* V'H'L' *add. s.l.* C' 2 homo] haec L' 3 et] *iter.* H' 6 vel] scilicet V'L' 6 concederet] concedet V' concedat L' 6 vera] tunc *corr. s.l. ex* non H' 7 haberetur] inde sequeretur *add.* V'L' 8 in trinitate] *om.* V' 11 est] *om.* V' 12 auctoritatem] actum H'C' 13 dicitur] dicit V' 14 creatus] de natura ita *add.* V'L' 15 demonstrata] de V' *om.* L' 17 iste] ille H' 19 quaere] quaeritur V'L' 21 tum] *om.* V'L' 22 per hoc] personam si L' 22 iste] ille H'L' 23 istum] illum H' 23 quem] quod est esse L' 23 vel] secundum V'L' sive H' 24 Unde] Vel V'L' 24 demonstrato ... est] "ille est" demonstrato lapide H' 25 similiter nec] *inv.* L' 26 factus] est *add.* V' 27 importat] importet H'L'

9 Hilarius, *De Trinitate*, lib. 9, cap. 54 (CC SL 62A, p. 433); cf. Petrus Lombardus, *Sententiae in IV libris distinctae*, lib. 1, dist. 16, cap. 2 (1971, p. 141).

iste homo, non tamen factus est iste, quia 'iste' est personale.
 (6) Item, in incarnatione Filius Dei fit substantia rationalis individua, ergo fit persona.

Non valet, quia alio modo ponitur hic hoc nomen 'substantia' quam in descriptione. Instantia, iste fit affectus albedine, ergo fit albus, posito quod novam habeat albedinem.

(7) Item, Christus fit haec res, quae est aeterna. Ergo fit res aeterna. Ergo fit aeternum. Ergo fit aeternus substantivato hoc nomine. Ergo non ab aeterno fuit aeternus.

Repondeo. Si hoc verbum 'fit' importat negationem, falsa est haec "Fit res aeterna." Sed si sumatur ita, quod non importet, non valet haec argumentatio "Fit aeternum, ergo fit aeternus." Prima vera est, quia haec dictio 'res' includitur in hac dictione 'aeternum.'

Sed nonne haec dictio 'aeternus' potest consignificare unitatem creatam, et ita vera erit ratione consignificati. |

Dicimus, quod non. Oportet enim, quod consignificatio non repugnet principali significationi. Sed unitas creata repugnat aeternitati.

Si obiciatur, quod hoc verbum 'creat' significat aliquem et tamen consignificat effectum creatum, dicimus, quod secus, quia illum effectum non ponit in re verbi, sed in hac voce 'aeternus' exigeretur, quod res consignificata esset in supposito.

16 V' fol. 176vb

1 iste¹] ille H' 1 iste²] ille H' 1 iste³] ille H' 1 est²] *om.* V'L'
 2 Item] *om.* H' 2 in] *om.* V'L' 2 incarnatione] incarnatio V' 2 fit]
 sit V' 2 substantia] substantiam H' 2 rationalis] naturae H' 4 valet]
 argumentatio *add.* L' 4 alio] *corr. ex* aliao V' 5 descriptione] *corr. ex*
 discriptione V' 5 iste] ille H' 5 fit] sit H' 7-8 res ... fit] *om.* V'L'
 9 fuit] fit V' 10 importat] importet H'L' 10 negationem] facta est
 hic fit res aeterna, sed sumatur ita, quod non importet negationem
add. et del. C' 10 negationem] regionem V' 11 falsa] facta V'L'H'
 11 res] *add. s.l.* C' 11 Sed] *om.* V'L' 11 si] *om.* C' 12 aeternum, ...
 fit] *om.* L' 13 aeternus] ergo non (*add. s.l.*) fit (*corr. ex* facta)
 aeternus *add.* L' 13 res] *corr. ex* aeternus L' 15 haec dictio] *add.*
i.m. H' 15 consignificare] significare V'L' 16 consignificati] assignati
 L' 17 Dicimus] enim *add.* L' 17 non] *add. s.l.* C' 17 enim] *om.*
 L' 17-18 consignificatio] consignificato L' 18 significationi] signifi-
 catione L' 20 creat] creavit V'L' 20 significat] consignificat V'L'
 20 aliquem] aliam H' aliquam C' 21-22 creatum, ... effectum] *om.*
 V'L' 21 secus] *corr. ex* caecus C' 22 in re] iure V'L' 22 in²] *om.*
 V'L' *add. s.l.* C' 23 supposito] supposita H'L'

(8) Item videtur, quod supposito homine aliquando non supponitur persona, ut in Psalmo "Deus, Deus meus, ne sileas etc." "et assimilabor descendantibus in lacum." Glossa, "Deus, divinitatem ne subtrahas a me, quia si hoc fiat, assimilabor descendantibus etc." Non enim videtur, quod hoc peteret persona, deitatem subtrahi a se, cum hoc sit impossibile, quod subtrahatur. Ergo cassa esset haec petitio. 5

Respondeo. Loquitur Christus in persona generalis hominis. Vel dicatur, quod orat in persona sui, et orat, quod non eveniat, quod tamen evenire sit impossibile. Sicut oramus pro illis animabus, quae sunt in purgatorio, ne cadant in infernum | per illam orationem "Domine Ihesu Christe." Sed ad quid hic oramus hoc, ut non cadant, cum cadere non possint? Ut scilicet attribuamus gratiae, quod non cadunt. Eo modo inde, ut attribuatur gratiae, quod non subtrahitur deitas a Christo in quantum homo. 10 15

(9) Item, Augustinus, "Qui non dixerit Ihesum assumptum esse, anathema sit." Ergo Ihesus | assumptus est.

Item, "Beatus quem elegisti | et assumpsisti."

Dicimus, quod exponendae sunt omnes tales 'Ihesum,' id est naturam Ihesu. Et quod sic debeant exponi, habemus 20

12 L' fol. 11ra 18 C' fol. 323rb 19 H' fol. 68v

1 quod] in *add.* L' 1 aliquando] *om.* L' 1-2 supponitur] supponatur V'L' 2 Psalmo] specie H' psalmum L' 2 Deus] *om.* H' 2 sileas] a me *add.* V'H'L' 3 etc.] *om.* V'H' 3 et] cum *add.* H' 3 Glossa] scil. o. C' 4 hoc] hic H' 4 assimilabor] assimilator H' 5 descendantibus] *om.* L' 5 videtur] *lacuna* H' 5 quod] *add. i.l.* C' 5 hoc] haec L' 5 peteret] *i.m. corr. ex* poterit H' 5-6 persona] *add. s.l.* C' *om.* L' 6 deitatem] scilicet deitatem V'L' 6 subtrahi] non subtrahi V' 7 esset] est V' 7 petitio] petio C' 8-9 hominis] h *add.* V' 9 quod¹] Christus H' 9 et orat] *om.* C' 10 evenire] *corr. ex* invenire V' 10 sit] scit C' 10 pro] per V' 11 cadant] cadent L' 13 hic] *om.* V'L' *add. s.l.* C' 13 hoc, ... non] quod H' 13 possint] possunt V'H' 14 cadunt] cadant L' 14 inde] videtur V'L' 15 ut] videtur H' 16 quantum] quod *add.* L' 17 Qui] *om.* L' 17 dixerit] dixit L' 18 est] *om.* V'L' 19 Beatus] homo *add.* H' 21 Ihesu] Ihesum H'

2 Ps. 27.1 3 Glossa non invenitur in "Biblia latina cum Glossa Ordinaria" (*Editio princeps*, Adolph Rausch, 1480/81; reprint. Brepols, 1992); cf. Petrus Lombardus, *Commentaria in Psalmos* (PL 191, col. 277D). 17 Augustinus, *Sermo* 233 (PL 39, col. 2176); cf. Petrus Lombardus, *Sententiae in IV libris distinctae*, lib. 3, dist. 5, cap. 3 (1981, p. 48). 19 Ps. 64.5

ex auctoritate Iohannis Damasceni, qui dicit in principio tertii Sententiarum "Totus totum me assumpsit, ut totum me sibi gratificaret," non enim assumpsit Ioannem, sed naturam Ioannis.

- 5 <10> Item, nonne Christus factus est homo. Ergo factus est homo a tota trinitate, ergo a se. Ergo fecit se hominem. Ergo fecit se. Quare similiter non assumpsit se?

Dicimus, quod non solum dicitur factus ratione naturae, sed ratione personae, quia persona dicitur facta. Dicitur enim
10 ad Galatas "Misit Filium factum sub lege, factum ex muliere." Sed persona non est assumpta, nec persona assumpsit personam, sed persona naturam, et natura naturam.

<11> Item, Christus potuit assumere aliam carnem et aliam animam, sed impossibile illas fuisse futuras partes alterius personae. Unde impossibile est eum assumere carnem et animam
15 Petri. Si enim diceretur, quod possibile est, haberemus, quod aliquod individuum potest praedicari de duobus, quia istud praedicatur de Ihesu et de Petro, quod est inconueniens, quod sit singulare et praedicetur de pluribus.

- 20 <12> Item, duo individua possunt praedicari de eodem, quia Christus potuit assumere duo corpora et duas animas. Et nota, quod licet Pater possit incarnari, non tamen potest assumere eandem animam et idem corpus, quod Filius assumpsit. Quia si dicatur, quod posset, sed supposito isto homine supponitur
25 persona Filii, ergo eodem modo supposito eodem homine

1 ex] *om.* L' 1-2 tertii Sententiarum] sui donae (!) tertii L' 2 totum¹] a *add.* V'L' 4 Ioannis] *om.* V' *exp.* L' 5 Christus] natus H' *om.* L' 7 se¹] *om.* L' 7 se²] *om.* V'L' *add.* s.l. C' 10 ad] a L' 10 Filium] suum *add.* V'L' 12 et] sed V' 14 animam] *om.* V' naturam L' 14 impossibile] in plus H' est *add.* V'L' 15 impossibile] possibile V'L' in plus H' 15 est] *add.* s.l. V' 15 eum] potius se *add.* V'L' 15 assumere] aliam *add. et exp.* C' 16 est] *om.* V'H'L' *add.* i.l. C' 16 quod²] *om.* V'L' 17 individuum] indumentum 17 praedicari] quia *add.* V' 18 praedicatur] praeductur L' 18 quod¹] et V'L' 19 sit] sint H' 19 pluribus] *aliquid haud legibile i. m.* C' 20 possunt] persona sunt H' 20 praedicari] praedicare H'C' 21 nota] notet C' 22 Pater] *add.* s.l. H' 22 possit] potest V'L' posset H' 23 idem] eundem L' 23 Quia] *om.* V' 24 posset] possit V' 24 isto] iste V' 25 eodem²] isto V'L'

1 Ioannes Damascenus, *De fide orthodoxa*, lib. 3, cap. 6 (PG 94, col. 1006); cf. Petrus Lombardus, *Sententiae in IV libris distinctae*, lib. 3, dist. 2, cap. 1 (1981, p. 29). 10 Gal. 4.4

supponitur persona Patris. Ergo supposito Filio supponitur Pater, et ita essemus Sabelliani vel Ariani.

⟨13⟩ Item, Christus potuit assumere naturam angeli, sed non angelum. Angelus enim est persona, et sic haberemus quaternarium personarum.

5

Econtra potuit assumere animam et assumpsit, sed non potuit assumere naturam animae, anima enim non est persona etiam extra corpus, quia est communicabilis. Si enim assumeret naturam animae, esset anima, et ita esset communicabilis, et ita posset esse pars alterius, quod est inconueniens.

10

⟨14⟩ Item, potuit assumere aliam animam et aliud corpus, sic quod assumptis insit. Et iam assumpserit corpus et animam Ihesus. Sit, quod hoc nomen 'A' imponatur ratione illius humanitatis, sicut hoc nomen 'Ihesus' ratione illius, quam habet. A non est. Et supposita A supponitur ille homo. Ergo ille homo non est demonstrata persona. Sed ille homo est. Ergo duae contradictoriae sunt verae.

15

Si dicatur, quod prima argumentatio non valet, contra, nonne iudicas de hoc termino sicut de hoc termino accidentali, et haec vera "Hoc coloratum non est," quare similiter non est haec vera "Iste homo non est," sicut ille terminus 'album' licet supponat hoc nigrum, tamen ei non convenit.

20

Dicimus, quod haec argumentatio non valet "A non est, ergo iste homo non est," quia iste terminus 'A' licet supponat pro isto homine, tamen non appellat istum hominem, quia

25

2 Sabelliani ... Ariani] haeretici V'L' *add. i.m.* C' 2 Sabelliani] *om.* H' 4-5 quaternarium] *corr. s.l. ex* quantitatem C' 6 Econtra] et contra V'L' 6-7 animam ... assumere] *om.* V' 7 assumere] assume L' 8 etiam] *om.* V'L' *add. s.l.* C' 8-9 Si ... communicabilis] *add. i.m.* C' 8 assumeret] assumet C' 9 esset²] *om.* V' 10 pars] persona V'L' 10 quod] quia V'L' 10 inconueniens] *corr. s.l. ex* conueniens V' 11 aliam animam] *inv.* L' 12 assumptis] assumptus V'L' assumptionem H' 12 insit] sit V'H'L' *corr. s.l. ex* sit C' 13 Ihesus] Ihesu L' 13 hoc] *om.* C' 13 ratione] naturae V' nostrae L' 14 humanitatis] illius *add. et del.* L' 15 A] aut H' 15 est] *om.* C' 15 supposita] supposito H'C' 15 ille] iste V'L' 16 ille¹] iste V'L' 16 ille²] iste V'L' 16 est²] *om.* L' 18 contra] *om.* V'L' 19 termino¹] homo *add.* H' 19 termino²] non V'L' 21 Iste] ille H' 21-22 sicut ... convenit] *om.* V'H'L' *add. i.m.* C' 24 iste¹] ille H' 24 non est] *om.* V'L' 24 iste²] ille H' 25 istum] illum H'

modo ei non convenit nec appellat illud. Nec est simile, quod inducit de hoc termino 'coloratum', quia iste terminus 'hoc coloratum' habet hunc terminum sub se 'hoc album.' Sed sub hoc termino | 'iste homo' nihil est sumere.

- 5 Item, haec argumentatio non valet "Quicumque homo erit, est. Ergo falsum est, quod homo erit et non est." Tamen hoc dubium "Homo erit et non est."

Item, A non est, et ipsum esse est verum, quia ipsum esse est istum esse demonstrato Filio Dei, de quo est verum dicere

- 10 A. Ergo de A est verum ipsum esse. Ergo A est.

Haec ultima argumentatio non valet, quia cum dico "De A est verum ipsum esse," non ponitur existentia subiecti, quia de C est verum C non esse.

- 15 Item, posito, quod assumpserit tria corpora et tres animas et non sit alius homo, haec falsa "Quilibet homo est." Habet enim unicam singularem veram, scilicet hanc "Iste homo est," et tamen habet tres sub se singulares veras, "A est," "B est," "C est," sit, quod illa tria nomina imponantur ratione trium hominum.

- 20 Item, haec, quam dubiam diximus "Homo erit et non est," vera est. Et haec argumentatio non valet "Ergo aliquis homo erit et non est."

Item, aut A convenit fore et esse aut fore et non esse. Si primum, ergo A est. Si ultimum, ergo A erit et non est, ergo

4 V' fol. 177ra

1 ei] eis L' 1 convenit] *add. i.m.* H' 1 nec] contra H' 1-2 appellat ... 'coloratum'] *om.* H' 1 illud] eos V'L' 2 inducit] inducat L' 2 termino] hoc *add.* V'L' 2 quia] sicut H' 2 iste] ille H' 2-3 hoc coloratum] *om.* H' 4 iste] ille H' 4 sumere] simile L' 6 falsum] finis V'L' 8 esse²] est L' 9 est¹] iste 9 istum esse] *inv.* L' 9 istum] illum H' 9 est verum] *inv.* V'L' 9 dicere] *om.* V'L' de *add. s.l.* C' de H' 12 existentia] *lacunam add.* V' *corr. ex* exinstantia C' 12 subiecti] tentia subiecti *add.* L' 12 quia] valet *add.* H' 13 C¹] E V'L' 13 est] *om.* V'L' 13 C²] est V'L' 14 assumpserit] assumpsit V' 16 veram] *om.* V'L' 16 Iste] ille H' 17 sub ... veras] singulares veras sub se V' singulares sub se veras L' 17 se] *om.* H' 17 singulares] singulis H' 17-19 A ... hominum] et A et B et C sunt V' 17-18 A ... est] et A et B et C sunt *add.* L' 20 haec] hanc L' 21 est¹] *om.* L' 21 est²] *om.* H' 21 Et] *om.* H' 21 non] si V' 21 Ergo] *om.* V'L' 22 est] erit V' *om.* H' 23 A convenit] *inv.* H' 23 A] contra L' 23 et¹] non *add. et exp.* L' 24 A¹] non V'L'

incipiet esse. Vel ergo A conveniet esse et non fuisse.

(15) Item, dicunt, quod haec species 'homo' ponitur de Christo, sed nullum eius individuum, quia oporteret, quod illud surgeret ex anima et carne et qualitate. Sed nihil creatum surgit ex eo, quod aliquid est Deus et homo, et ita hoc nomen
5 'Thesus' non significat individuum. Isti etiam dicunt hac ratione, quia si significaret individuum, eadem ratione si assumeret naturam angeli, esset angelus, et ita duo individua diversa praedicarentur de eo, quod videtur inconueniens eis.

Sed cum constet, quod Deus possit assumere naturam
10 angeli, quare non reputant similiter inconueniens, quod duae diversae species specialissimae | possunt de eo praedicari. Aeque magnum videtur inconueniens sicut primum.

Alia opinio dicit, quod Christus est duo. Sumantur 'divina essentia,' 'Filius Dei,' 'iste homo,' utrumque extremorum
15 praedicetur de medio, sed neutrum de reliquo, et sicut supposita essentia non supponitur Filius Dei, ita nec supposito illo homine supponitur Filius Dei.

Sed contra, iste homo est, ergo iste est, sed esse istum est esse quem sive personam, ergo eo supposito supponitur
20 persona. Quod praenegatum est.

Item, Filius Dei fit, ergo fit persona. Sic habebimus quaternarium personarum.

12 L' fol. 11rb

1 A] *om.* L' 1 et] *add. s.l.* H' 2 dicunt] quidam *add.* H' 2 ponitur] praedicatur V'L' 3 quia] ergo L' 3 illud] istud V' 4 surgeret] suggeret V' 4 anima ... carne] carne et anima V'H'L' 5 aliquid] aliquis V'L' 6 non] *om.* V'L' 6 Isti] ista V'L' 6 dicunt] dicuntur H' 7 si¹] *om.* V'L' *add. s.l.* C' 7 significaret] significare V' signate L' 8 esset] esse L' 8 et] etiam L' 9 eo] eodem V'L' 10 constet] constat L' 11 quare] qua V'L' 11 non] *om.* V' 11 reputant] reputatur V'L' 11 inconueniens] videtur L' 12 diversae] *add. s.l.* C' *om.* L' 13 magnum] magis non L' 13 sicut] sic H' 13 primum] *lacunam add.* H' 14 Sumantur] Sumatur V'L' 15 Dei] est *add.* V'L' 15 iste] ille H' 15 utrumque] utrum C'H' quaeritur utrum V' uter L' 16 praedicetur] pradicatur H' 17 essentia] et *add.* V'L' 17 Dei] sed contra *add. et del.* H' 17 ita] *om.* L' 17 nec] non V'L' 17 supposito] supponitur L' 19 iste¹] ille H' 19 iste²] ille H' 19 esse istum] esse istum *corr. s.l. ex* iste homo esse L' 20 esse] *om.* L' 20 quem sive] *om.* V' 20 eo] essentia V' esse L' 20 supposito] supposita V' 22 habebimus] habemus C'

Respondeo. Dicendum est, quod supposito illo homine non supponitur persona, et nihil est dictu "Iste est" demonstrato homine assumpto.

5 Sed nonne congrue dicitur demonstrato alio homine "Iste est"?

Utique!

Quare similiter non dicitur congrue demonstrato homine?

Quia supposito isto homine non supponitur persona.

10 Item, demonstrato Filio Dei nihil est dictu "Iste homo est," quia l supposito Filio Dei non supponitur homo, sicut nec eo demonstrato bene dicitur "Ista essentia est."

Item, tropice secundum illos dicitur "Filius Dei est passus," quia ille homo, qui est Filius Dei, est passus.

15 Quare similiter non dicitur assumptus?

Respondeo. Non oportet, quod si concedatur "Divina essentia est passa" improprie, quod ideo concedatur illud, quod antecedit, sub eodem tempore, sicut secundum aliam opinionem. E converso concedo antecedens, id est illud, quod
20 antecedit, "Divina essentia est incarnata," et nego, quod sequitur.

<16> Item, non duo tamen, sed unus est Christus.

Respondeo. Hoc nomen 'duo' tenetur in masculino genere et ponitur substantive vel adiective, et zeumatice respicit
25 hoc nomen 'Christus,' et sic vera.

<17> Idem creavit virginem creandus ex virgine.

Quis?

Solutio. Filius Dei est, et est improprietas quantum ad

11 C' fol. 323va

l Dicendum est] *om.* V'L' *add. i.m.* C' 2 Iste] ille H' 4 demonstrato ... homine] alio homine demonstrato C' 5 Iste] ille H' 4-7 dicitur ... congrue] *om.* V' 7 demonstrato] isto *add.* H' 5-7 iste ... demonstrato] *om.* L' 7-8 homine] assumpto V'L' 10 Filio] hominis, id est *add.* L' 10-11 nihil ... Dei] *om.* L' 10 Iste] ille H' 11 sicut] dicitur *add. et del.* L' 12 eo] homo V'L' 12 demonstrato] non *add. et exp.* C' 13 Dei] *om.* V' 16 quod] quia C' 16 concedatur] conceditur V'L' 17 improprie] *corr. ex* in homine proprie L' 20 incarnata] increata C' 20-21 sequitur] scilicet *add.* H'C' 22 duo tamen] *inv.* H' 24 substantive] substantive L' 24 vel] ut V' 24 zeumatice] metaphorice V' 26 Idem] item V'L' 28 Solutio] ergo V' 28 est¹] *om.* H' 28 et est] *om.* V'L'

'creandus,' quia attribuitur filio quidem hominis, et proprietates quantum ad 'creavit.'

(18) Item, Filius Dei potuit assumere te, et ita potuisti esse Deus.

Solutio. Quocumque homine demonstrato, qui fuit fu- 5
turus, impossibile est Deum assumere illum, sicut secundum
aliam opinionem impossibile est ipsum assumere corpus et
animam, quae possunt esse in constitutione alterius.

(19) Item, Filius Dei potuit assumere duo corpora et duas 10
animas, et ita potuit esse diversi homines, et ita legio.

Magister concedit hoc debere concedi ab eis.

Sed contra videtur auctoritas dicere, quae est super illum
locum ad Colosenses "Volo vos scire qualem sollicitudinem
habeam pro vobis." Ibi dicit Glossa, qui loquitur de Filio Dei,
et dicit, quod "unum esse oportebat hominem assumptum, 15
et esset plures, si hoc posset esse, quod per merita hominum
incarnatus esset, non propter proprium donum."

Respondeo. Unum esse oportebat, id est, oportunum
esset. Non ideo negat, quin plures possint esse.

(20) Item, ad Colosenses super illud epistolae "In ipso habi- 20
tat omnis plenitudo divinitatis corporaliter" dicit Glossa, hoc
interest "inter illud caput et cuiuslibet membri excellentiam,

9 H' fol. 69r 15 V' fol. 177rb

1 creandus] creandum V'L' 1 quidem] quod V' qui est (add. s.l.)
H' assumente, et ita potuisti tendimus (corr. ex tenditur) quod
L' 1 hominis] est add. V' 2 ad] add. s.l. H' 3 te] add. s.l. H'
3 ita] om. L' 5 homine] om. V'L' add. i.m. C' 5 fuit] om. L'
5-6 futurus] Deus add. V' Deum add. L' 6 est Deum] om. V'L'
7 impossibile est] inv. V'L' 8 possunt] possint V'L' 8 esse] om. V'
8 constitutione] constructione L' 8 alterius] aliquid haud legibile i.m. C'
10 diversi] diversos L' 11 concedi] concedit L' 13 Volo] Nolo C'
13 sollicitudinem] sollicitudinem V' 14 habeam] habeans V' 14 qui]
quae H'C' 14 Dei] hominis L' 15 unum] corr. i.m. ex nam H'
15 esse oportebat] inv. L' 15 oportebat] oportebit V'L' 16 esset]
essent V'H'L' 16 quod per] inv. L' 16 hominum] restaurentur, licet
quod add. L' 16 hominum] hominis H' 17 proprium] corr. i.m. ex
proprium L' 19 esset] erat H' 19 Non] ut V'L' 19 ideo] omnino
V'L' 20 epistolae] om. V' 21 hoc] haec H' 22 et] om. V'L'

13 Col. 2.1 14 Petrus Lombardus, *Collectanea in epistolas Pauli* (PL 192,
col. 268D). 20 Col. 2.9 21 Petrus Lombardus, *Collectanea in epistolas
Pauli* (PL 192, col. 273AB).

quia singulari susceptione factus est homo ille una persona cum Verbo, de nullo enim sanctorum dici potuit vel potest vel poterit "Verbum caro factum est".

5 Respondeo. Ille homo factus est una persona cum Verbo, id est, factum est Verbum, quod est persona. Nec ideo oportet, quod supposita illa persona supponatur Verbum Dei.

20 <21> Item, dicat ille homo "Ego exivi a Patre" et "Ego semper volo uti propriis verbis, non impropriis." Aliquis loquitur proprie. Si ille homo loquitur, ergo eadem ratione haec est propria "Iste puer creavit stellas."

Praeterea, si loquatur homo ille, ergo dicit falsum, quia ille non exivit. Sed hoc est impossibile, quod ille dicat falsum, si Filius Dei loquitur.

15 Contra. Hoc pronomine 'ego' non demonstratur nisi iste homo, et non utitur pro alio hoc nomine, ergo proprie utitur hoc pronomine iste homo.

20 Dicimus, quod haec est falsa "Aliquis proprie loquitur," et haec vera, sed impropria "Filius Dei loquitur." Et argumentatio, quae sequitur, non valet. Immo utitur iste hoc pronomine 'ego' pro Filio Dei per prosopopoeiam, ut prosopopoeia large accipiat, non tamen pro alio, quia iste homo est Filius Dei.

Item, dicat iste homo "Ego sum assumptus," et propria locutio, ergo proprie utitur. Ergo haec est propria "Filius Dei est assumptus."

1 susceptione] supcetione V' 1 est] *om.* V'L' 2 enim] *om.* L' 4 Verbo] *corr. ex* verbatio V' 5 factum] factus H' 5 est²] una *add.* V'L' 6 quod] si *add.* V'L' 6 supposita] supponitur V' supponatur L' 6 illa] *iter.* V' 6 supponatur] supponitur L' 7 dicat] dicit L' 7 Ego¹] est V' *om.* L' 9 Si] sed L' 9 loquitur] *om.* C' 10 Iste] ille L' 11 si] proprie *add.* H' 12 est] *om.* C' 12 ille²] *om.* H' 14 Hoc] Per hoc L' 14 pronomine] pro natura V' *corr. i.m. ex* pro natura H' pronomen L' 14 non] *om.* L' 14 iste] ille L' 15 alio] aliquo C' 15 nomine] pronomen H' 15 ergo] ego H' 16 hoc pronomine] pro hoc nomine C' 16 pronomine] nomine V'L' 18 Dei] *om.* V' 19 quae] *om.* H' non L' 19 utitur] demonstratur V'L' 20 per] pro V'L' 20 prosopopoeiam] prosopopeias V' prosapopeias L' 20 prosopoeia] prosopopia H' prosapoeia L' 20-21 accipiat] sumatur L' 21 iste] ille H'L' 22 iste] ille H' *om.* L'

3 Ioan. 1.14 7 Ioan. 16.28 10 Petrus Lombardus, *Sententiae in IV libris distinctae*, lib. 3, dist. 12, cap. 1 (1981, p. 80).

Magister dicit, quod prima argumentatio non valet. Sed videtur mihi, quod conclusio vera sit, quia sicut haec conceditur "Filius Dei loquitur, quia iste homo quo Filius Dei loquitur," ita potest concedi "Filius Dei proprie loquitur, quia iste homo, qui est Filius Dei, proprie loquitur." Sed forte Magister refert 5 adverbium ad subiectum potius quam ad verbum.
 (22) Item, nihil, quod est verum de isto homine, est verum de Filio Dei.

Contra. Sicut haec conceditur "Filius Dei loquitur, quando iste homo loquitur," eodem modo debet concedi et sub 10 eodem tempore "Filius Dei supponitur, quando iste homo supponitur." Sic ergo quandocumque supponitur iste homo, supponitur Filius Dei. Inde sic, supposito isto homine supponitur Filius Dei, ergo quod verum est de isto homine, est verum de Filio Dei. 15

Dicimus, quod haec argumentatio non valet. Et deberet dici in prima ad hoc, quod esset necessaria "Supposito isto homine supponitur Filius Dei proprie," ita quod 'proprie' referatur ad subiectum.

(23) Item, haec est falsa "Ille homo est omnipotens," sive 20 substantive sive adiective teneatur. Haec autem duplex "Iste homo est Filius Dei." Si substantive teneatur 'Filius,' vera; si adiective, falsa.

Item, nego "Ascendit caelum, nisi qui descendit de caelo."

2 quod] *om.* H' 2 vera sit] *inv.* V' 2 sit] *om.* L' 2 quia] ut quia V'L' 3 quia] quando V'L' 3 quo] quod V'L' 4 iste] ille H' 5 qui] quia V'L' 5 proprie loquitur] *om.* V'L' 5 Sed] Si V'L' 5 forte] fortisan H' 6 adverbium] vel *add.* V'L' 6 ad¹] *add. s.l.* C' 6 subiectum] substratum C' 9 Contra] hoc conceditur *add.* H' 9 Sicut] Si V'L' 9 haec] *om.* V'L' 9 conceditur] quod *add.* V'L' 10 iste] ille H' 11 iste] ille H' 11 homo] est *add. et del.* L' 12 Sic] Sicut V'L' 12 iste] ille H'L' 13-14 Inde ... Dei] *om.* V'L' 14 verum est] *inv.* H'L' 14 isto] ista V' 16 haec] *om.* L' 17 necessaria] necesse V' 20 Ille] iste C' 20 omnipotens] opus C' 21 substantive] teneatur Filius Dei natura *add.* V' teneatur Filius natura *add.* L' 21 sive] *add. s.l.* C' sui L' 21 adiective] *add. s.l.* C' 21-23 teneatur. ... adiective] *om.* V'L' 21-22 Haec ... teneatur] *add. i.m.* C' 21 Iste] ille H' 23 falsa] facta C' 24 nego] nemo V'L' necessario H' 24 Ascendit] in *add.* H' 24 caelum] *om.* V'L' caelo H' 24 nisi] Christus *add.* H' 24 descendit ... caelo] de caelo descendit V'L'

⟨Quaestio CAMB064⟩

UTRUM CHRISTUS SIT FILIUS ADOPTIVUS

⟨1⟩ Sicut se habet adoptivus ad gratiam, ita se habet creatus ad naturam. Sed vera est haec "Christus est creatus per naturam." Ergo a simili erit haec vera "Christus est adoptivus per gratiam."

5 Sed dicet quis, quod ideo falsa est, quia si esset adoptivus, sequeretur, quod aliquando fuerit non filius. A simili erit haec falsa "Christus est creatus," quia 'creatio' notat, quod primum non fuerit.

10 Respondeo. Ita est in creaturis puris, | quod homo dicitur creari, et sic concedimus de Christo.

⟨2⟩ Item, Christus et Petrus fuerunt fratres, ergo filii eiusdem patris vel eiusdem matris. Constat, quod non matris, ergo patris. Et unus adoptivus, ergo et reliquus.

15 Respondeo. In creaturis conceditur, quod filius naturalis et adoptivus sunt fratres, non tamen filii eiusdem patris | vel eiusdem matris, vel sumatur 'filius' aequivoce. Non tamen sequitur, quod si unus sit adoptivus, et reliquus.

20 Item, cum dico "Petrus est filius Dei," 'filius' importat quandam proprietatem, quae provenit ex eo, quod habet gratiam et a Deo. Si talis proprietatem est in Deo, Christo scilicet, ergo | haec est vera "Christus est talis, ergo est Filius Dei per

1 V' fol. 184va; K' fol. 150vb; C' fol. 323va; L' fol. 18ra 9 C' fol. 323vb 15 K' fol. 151ra 21 V' fol. 184vb

1] De peccato in Spiritum Sanctum V'; *om.* K'L' 2 adoptivus] adoptatus K' 3 vera ... haec] haec est vera L' 3-4 Christus ... haec] *om.* L' 4 erit haec] haec erit V' 4 adoptivus] adoptatus K' 5 ideo] *om.* L' 5 falsa] facta K'C' 5 est] *om.* V' 5 adoptivus] per gratiam tantum (falsum L') inde *add.* V'L' 5 adoptivus] adoptatus K'L' 6 fuerit non] *inv.* L' 6 erit haec] *inv.* V' 7 creatus] ceatus V' 7 primum] prius K' 10 creari] quia anima infunditur corpori primo et animae dicitur creari *add.* K' 10 concedimus] conceditur V'L' 11 ergo] fuerunt *add.* V'L' 13 adoptivus] adoptivum L' 13 reliquus] reliquum 14 In] *om.* V'L' 15 sunt] sint K' 15 patris] filii *add.* L' 16 sumatur] sumitur V'L' 16 filius] filii K' 17 si] sic V'L' 17 unus] *om.* C'K'V'L' 18 dico] *om.* L' 20 et] *om.* V'L' 20 Si] sed K' simul L' et *add.* V'L' 20 talis] *om.* L' 20 scilicet] *om.* L'

gratiam," et eandem proprietatem importat 'adoptivus,' ergo est filius adoptivus.

Respondeo. Bene concedimus, quod Christus est talis demonstrata proprietate, quae copulatur per hoc nomen 'filius,' cum dicitur "Petrus est filius Dei." Non tamen sequitur, quod Christus sit Filius Dei per gratiam vel adoptivus, quia istae duae dictiones denotant, quod non sit filius naturalis.

⟨3⟩ Item, "Ascendo ad Patrem meum et Patrem vestrum, Deum meum et Deum vestrum." Ibi dicit Glossa, "Patrem meum, natura Patrem," ergo quasi diceret Glossa, non distinguit, quia alio modo est meus et alio modo vester. Sed homo ratione non deberet distinguere dicendo "Deum meum et Deum vestrum," quia eodem modo est Deus Christi et Deus illorum.

Respondeo. Ideo distinguit propter praerogativam gratiae. Unde Glossa dicit ibi, "Dicit 'meus,' quia carnem mihi creavit; 'vester,' quia nos ab errore revocavit."

⟨4⟩ Item, haec est vera "Christus fecit se et creavit se," quia creavit humanam personam in se. A simili assumpsit se vel hominem, quia assumpsit naturam hominis.

Respondeo. Non est simile, quia haec est propria et vera "Haec persona est creata," non ideo quia in se creavit humanam naturam, sed quia res huius verbi 'creavit' proprie attribuitur personae.

3 Bene] Unde C' 13,21-14,3 ergo ... talis] *om.* L' 6 Christus] Petrus L' 6 istae] illae K' 8 vestrum] *lacunam add.* K' 10 meum] *om.* V'L' 10 natura] naturalem V'L' 10 Patrem] vestrum *add.* K' 10-11 distinguit] distinguit V' 11 est] *om.* V'L' 11 et] *om.* V' 12 distinguere] extingere V' 15 distinguit] distinguat C' 15 praerogativam] praerogationem K' 16 ibi] ita C' 16 Dicit] *om.* V' Deus L' 16 quia] qui V'L' 17 creavit] meruit V'L' univit K' 18 est] *om.* V' 19 personam] naturam V'L' 19 in] *corr. s.l. ex per* K' 21 est²] *om.* V'L' 22 est creata] *inv.* V'L' 22 creata] *forte scribendum* creator 23 humanam naturam] *inv.* K'L' 23 sed] *om.* K'C'

8-9 Ioan. 20.17 9 Glossa interlinearis ad locum in "Biblia latina cum Glossa Ordinaria" (*Editio princeps*, Adolph Rausch, 1480/81; reprint. Brepols, 1992); cf. Augustinus, *In Ioannis evangelium Tractatus*, 121,3 (PL 35, col. 1957). 16 Glossa interlinearis ad locum in "Biblia latina cum Glossa Ordinaria" (*Editio princeps*, Adolph Rausch, 1480/81; reprint. Brepols, 1992); cf. Gregorius Magnus, *Homiliae in Evangelia* (PL 76, col. 1194A).

⟨5⟩ Item, Christus fuit filius virginis per gratiam.

Contra. Fuit filius virginis per naturam, sicut superius patet.

⟨6⟩ Item, miraculum fuit, quod Deus passus est, quia esse
5 Deum et pati sunt repugnantia. Ergo quod in eodem conveniunt, miraculum est. Ergo primum. Ergo passio Dei miraculosa est.

Item, secundum hoc videtur, quod maius miraculum fuit, quod passus est, quam quod resurrexit, quia esse Deum et
10 vivere sive resurgere non sunt adeo repugnantia, sicut esse Deum et pati.

Respondeo. Concedimus, quod Christus fuit filius virginis per gratiam tamquam ex fundamento et tamen filius per naturam, quia ab eo naturaliter descendit. Sicut homo salvatur ex
15 gratia tamquam ex fundamento, et tamen salvatur ex meritis, quae processerunt ex gratia.

Item, non concedimus, quod passio Christi sit miraculosa, sicut non concedimus, quod tertius visus illuminati sit ex miraculo, et tamen dici potest 'ex miraculo' tamquam ex
20 primo fundamento.

Nec valet hoc argumentum "Miraculum fuit, quod Deus passus est, ergo passio est miraculosa," sicut ex gratia homo est Deus, non tamen deitas hominis est gratuita.

⟨7⟩ Item, Christus est creatura. Sed Augustinus super istum
25 locum "Omnia per ipsum facta sunt" dicit, "Non ergo est creatura, per quam facta est omnis."

2 filius virginis] *inv.* K' 2 naturam] quia 'per gratiam' excludit naturam *add.* K' 2-3 sicut ... patet] *om.* V'L' 4 passus est] *inv.* V'L' 5 quod] *inv.* V'L' 5-6 conveniunt] quae V' convenit C' innuit L' 6 est] *om.* L' 6 Ergo] est *add.* L' 6-7 miraculosa est] *inv.* K' 10 sive] *corr. s.l.* ex fuit K' 11 pati] quod concedimus *add.* L' 14 salvatur] salvetur V' salvator C' solvatur L' 14-15 ex gratia] *om.* V'L' 15 tamen] per naturam *om.* V'L' 15 salvatur] salvator C' 16 quae] quia C' 16 processerunt] praecesserunt V'L' 17 non] *corr. s.l.* L' 18 tertius] caecus V' 18 visus] videns V' 18 illuminati] illuminatus V'L' 18 sit] *om.* V' 19 tamquam] numquam C' 20 primo] *om.* V'L' 23 tamen] *om.* C' 24 creatura] per quam facta est omnis creatura *add. et exp.* V' 24 istum] illum L' 26 omnis] creatura *add.* V'L'

24 Augustinus, *De Trinitate*, lib. 1, cap. 6 (CC SL 50, pp. 37 sqq.)

25 Ioan. 1.3

Sed loquitur ibi contra Arium, qui dicebat Filium Dei esse puram creaturam et Patrem creasse quandam creaturam et per illam creasse omnes alias creaturas. Et Augustinus duxit eum ad tale inconueniens, "Omnia per ipsum facta sunt, ergo fecit se, ergo est prior se et posterior se," | quod est impossibile 5 de pura creatura. | Et ita per hoc patet eum habuisse aliam naturam quam humanam, quod concedimus.

⟨8⟩ Item, "Quicquid habuit Filius Dei ab aeterno per naturam etc." et omnes tales intelliguntur compositae.

⟨9⟩ Item, haec est vera "Iste est homo, et ab aeterno fuit 10 verum illum esse," quia haec dictio 'illum' refert substantiam mere. Sed haec duplex "Istud fuit, et ab aeterno fuit verum istud esse." Si enim teneatur adiective, vera est. Si substantive, est falsa, quia includit in se hoc nomen generale 'res.'

5 L' fol. 18rb 6 K' fol. 151rb

1 contra Arium] contrarium K'C' 1 contra] *om.* L' 1 Arium] artium L' 2-3 quandam ... creasse] *om.* V'L' 2 creaturam²] scilicet *add.* K' 3 illam] illum K' 3 Et] ad *add.* L' 3 duxit] induxit L' 6 per ... patet] patet per hoc C' 6 eum] illum V' alium L' 8 ab ... naturam] per naturam ab aeterno V'L' 8 naturam] habuit idem Filius Dei (!) per gratiam *add.* V'L' 9 etc.] *om.* V'L' 9 intelliguntur] *corr. s.l. ex* intelliguntur K' 11 illum] *corr. ex* illud L' 12 duplex] est vera L' 13 istud] istum C' 13 substantive] *lacunam add.* K' 14 est falsa] *inv.* L' 14 quia] qui C'

8 Augustino ascribitur a Magistro Rolando (Alexander III, *Sententiae*, ed. Gietl (1991, pp. 166-167)); Ambrosio ascribitur a Hugone a St. Victore in *De sapientia animae Christi* (PL 176, cols. 854-855). Cf. Petrus Lombardus, *Sententiae in IV libris distinctae*, lib. 3, dist. 18, cap. 3 (1981, p. 114).

⟨Quaestio CAMB065⟩

UTRUM CHRISTUS FUERIT HOMO IN TRIDUO PASSIONIS

⟨1⟩ Quaeritur, utrum Christus fuerit homo in triduo passionis.
Quidam ut Magister dicunt, quod fuit homo in triduo
5 passionis.

Aliae duae opiniones dicebant, quod haec dictio 'homo'
in eadem significatione dicitur de me et de Christo.

Sed una dicit, quod fuit homo; alia, quod non, et nihil
intererat inter Deum et humanitatem, sicut alii dicebant, quod
10 Christus fuit duo. Tertia opinio dicit, quod in alia signifi-
catione dicitur de me et de Christo, et quod praedicat habitum
de Christo dictum et non dictum de me. Sed haec opinio
reprobata.

Sed contra alios, qui dicunt, quod in eadem significatione
15 dicitur de me et de Christo, probatur, quod non fuit homo in
triduo sic, hoc nomen 'homo' in eadem significatione dicitur
de Christo et de te, ergo ponitur, quod secundum quod dicitur
de Christo, ergo praedicatur species primi praedicamenti. Aut
sub illa specie continetur Christus solus aut non. Si solus,
20 ergo habemus quandam speciem novam, quae tantum habebit
unum suppositum et appellatum. Si alius etiam continetur sub
illa, ergo in eadem significatione penitus dicetur de Christo et
de Petro. Sed Petrus non dicitur homo, nisi constet ex corpore
et anima, ergo Christus in triduo non debet dici 'homo,' nisi

1-2 V' fol. 263ra; K' fol. 80vb; C' fol. 323vb; L' fol. 94vb 10 C'
fol. 324ra

2 passionis] *om.* V'K' pas L' 3 Christus fuerit] *corr. ex* fuit Christus
V' 3 fuerit] fuit V'L' 4 Magister] in sensu *add.* K' 5 passionis]
passionum L' 7 dicitur] *iter.* L' 8 non] unum K'C' 9 intererat]
interim L' 9 Deum ... humanitatem] humanitatem et Deum K'
10 Tertia] d *add. et exp.* V' 12 de ... dictum] dictum de Christo K'
13 reprobata] est *add.* V'K' 14 alios] illos V' 12-15 Sed ... me] *om.*
L' 17 de ... te] de te et de Christo K' 17 ponitur] praedicatur in
add. L' 17 quod¹] quid K' 18 praedicatur] ponitur K' 20 habemus]
habens V'L' 20-21 habebit unum] *inv.* K' 21 etiam] *om.* V' ergo L'

constet ex anima et corpore.

Praeterea, si est homo in triduo, ergo est in caelo vel in inferno. Quod non potest assignari.

Sic dicendum, quod in triduo illo non fuit homo, cum numquam recessit deitas a carne nec ab anima. Si anima tamen separata est a carne, non est dicendus homo, quia non constat ex corpore et anima, sicut non dicitur, quod aliquis habeat domum, licet habeat diversas partes, nisi illae partes sint compositae.

Sed contra. Ambrosius dicit in expositione Psalmi huius "Deus, Deus meus, ut quid me dereliquisti etc.," "Clamat homo separatione deitatis moriturus." Ergo deitas est separata ab homine, ergo a carne.

Solutio. Sicut iustitia Dei dicitur dupliciter, vel quae a Deo est, vel quia a Deo est, ita dupliciter dicitur separatio deitatis, id est, quia potest esse sensus 'separatio deitatis,' id est, quasi deitas est separata, vel separatio, quam deitas fecit. Et in tali sensu dicit Ambrosius 'separatione deitatis,' quia deitas facit separationem corporis et animae, et hoc magnum fuit, quod ita habuit potestatem separandi animam suam, et quando voluit, et hoc non potuisset esse nisi ex deitate. Alia potest esse expositio, ut dicatur 'separatio' ideo, quia se tribulationi exposuit. Ideo potest dici separari deitas, quia tribulationi erat expositus, sicut dicitur Dominus relinquere suos, quando tribulationi exponit. Unde is est sensus "Ut quid me dereliquisti," id est, ut quid me tribulationi exposuisti.

2 si est] sicut V'L' 2 caelo] et *add. et exp.* V' 3 non] *corr. s.l.* L' 4 Sic] Solutio K' 4 dicendum] est *add.* V'K' 4 cum] tamen K' 6 tamen] tantum K'C' 7 constat] stat V' 8 diversas] duas V' 9 sint] sunt L' 9 compositae] oppositae V' oppositae L' 10 Ambrosius dicit] *inv.* V'L' 10 Psalmi huius] *inv.* V'K'C' 11 meus] *om.* L' 11 me dereliquisti] *inv.* L' 11 dereliquisti] derelinquisti C' 11 Clamat] clamabat V' 12 est separata] *inv.* V' 12 est] *add. s.l.* L' 14 dupliciter] vel quae Deus est *add. i.m.* L' 15 est, ... Deo] *om.* V'L' 16 id est¹] *om.* K' 16-17 id est²] *om.* V'L' 17 quasi] cum L' 19 deitas] Dei veritas V'L' 21 et¹] assumendi *add. i.m.* L' 23 se ... exposuit] tribulationi exposuit se K' 23 se tribulationi] *inv.* V'L' 23 separari] dicimus *add. et exp.* V' 24 relinquere] derelinquere K' 25 tribulationi] *corr. ex* tribulationem V' 25 is] hic V'L' 26 dereliquisti] derelinquisti C'L'

10 Ambrosius Mediolanensis, *Expositio Evangelii secundum Lucam*, lib. 10, lin. 1194-95 (CC SL 14, pars 4, p. 381). 10 Ps. 22.2

Sed contra. Dicit Ambrosius, quod quando exclamavit voce, "Quod ideo addidit 'magna,' in quo vel est professio, quod descenderit pro peccatis nostris ad mortem, et est secessio deitatis a carne." Sed haec dictio 'vel' notare vult, quod non
 5 idem significatur | per illas duas, quia notat diversitatem. Ergo intelligit Ambrosius de secessione deitatis a carne.

Solutio. Dicendum, quod vox dicitur magna, quia magnum demonstrat, vel quia est dignum memoria illud, quod demonstratur. Qui autem clamat voce magna, vult exaudiri.

10 | Dicimus ergo, quod hoc, quod descenderit ad mortem pro peccatis nostris, est dignum memoria. Illud, quod ita facta est secessio carnis et animae per deitatem, magnum quid est, quod ita separavit animam suam a carne sua. Dicit ergo Ambrosius, quod ideo addit 'magna' et 'exclamavit voce
 15 magna,' scilicet ut hoc, quod descenderit ita ad mortem pro peccatis nostris, artius figatur in mentibus nostris, vel ideo ut sic ostenderet, magnum quid fuit, quod ita separavit animam a carne.

20 <2> Item, Ioannes dicit, quod Verbum unitum est animae et mediante anima unitum est carni, sed principalius animae est unitum.

5 V' fol. 263rb 10 K' fol. 81ra

1 quod quando] *inv.* L' 2 voce] magna *add.* K' 2 addidit] addit K' 2 vel] nulla C' 3 secessio] susceptio V'L' 4 carne] si ideo dicitur 'secessio,' quia expositus erat tribulationi, ergo idem diceretur per has duas lectiones "Est professio, quod descenderit pro peccatis nostris ad mortem" et "Est secessio deitatis a carne" *add.* K' 5 idem] *corr. ex* ine L' 5 illas] istas V' illa K' ista L' 6 intelligit] intellexit L' 7 Dicendum] est *add.* V'L' 8 quia] *om.* C' 9 demonstratur] demonstretur C' 9 Qui] Quia V'L' 10 descenderit] descendit V'L' 11 dignum memoria] *inv.* V' 13 separavit] ca *add. et exp.* K' 14 magna] magnam V'K'L' 15 ut] *om.* C'K'V'L' 16 artius] aramus C' 16 figatur in] in figura C'K'L' 17 animam] suam *add.* K' 20 mediante] *corr. ex* medietate L' 20 est¹] corpori *add. et exp.* K' *om.* C' 20 sed] scilicet C' 20 principalius] principalis V'L' 20-21 animae ... unitum] unitum est animae V'L'

1 Ambrosius Mediolanensis, *Expositio Evangelii secundum Lucam*, lib. 10, lin. 1188-1192 (CC SL 14, pars 4, p. 381). 19 Ioannes Damascenus, *De fide orthodoxa*, III, c. 6 (PG 94, 1006B); cf. Petrus Lombardus, *Sententiae in IV libris distinctae*, lib. 3, dist. 2, cap. 2 (1981, p. 29).

Sed contra. Deitas unita est carni mediante anima, ergo subtracto illo medio dissolventur extrema. Sed anima in triduo separata erat a carne. Ergo in triduo illo non fuit unita deitas carni, quia quo medio esset unita?

Solutio. Dicimus, quod hoc, quod Ioannes dicit, est quaedam adaptatio per simile ut "Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur," isti autem per contrarium ut "Beati, qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur" vel ridebunt. Similiter dicit hoc Ioannes ad faciendam quandam adaptationem per simile, ut sic "Verbum animae unitum, et anima carni, ergo deitas carni."

Nec valet haec argumentatio "Deitas unita est carni mediante anima, ergo separata anima a carne, separatur deitas a carne." Et sic dicitur instantia, "Mediante contritione homo est unus specie cum Deo, ergo cessante contritione dissolvitur homo a Deo." Non sequitur, quia non semper potest homo habere illam contritionem, immo ! oportet, quod aliquando cogitet de alio.

⟨3⟩ Item quaeritur, utrum aliqua unio Verbi periit in triduo.

Ad hoc dicimus, quod aliquam habuit Verbum unionem ante triduum, quam non habuit in triduo, quia inter alias uniones ante triduum erat ibi unio naturae creatae et increatae naturae. Illa unio non fuit in triduo, quia Christus non fuit tunc res alicuius naturae creatae, sed rediit illa in resurrectione. Unde ille homo totus est assumptus.

⟨4⟩ Item quaeritur, utrum aliqua proprietas infuit in triduo, infuit ne rationalitas ratione animae?

17 C' fol. 324rb

2' subtracto ... medio] illo medio subtracto C' 2 illo] isto K' 3 carne] corpore C' 3 fuit] erat vel fuit V' 4 unita] unitatur C' 6 adaptatio] acceptatio V'L' 7 misericordiam] miseriam K' air L' 7 consequentur] consequuntur K' con L' 7 isti] ista K' 9 hoc] similiter *add.* V' 9 faciendam] faciendum V'L' 11 deitas] deitatis L' 12 argumentatio] argumentum V'K'L' 14 instantia] sicut V' *om.* L' 15 specie] species V'K' 18 alio] quo L' 19 aliqua] alia V' illa L' 20 aliquam] aliam V'L'K' 21 ante] antequam L' 21 triduum] quadriduum V' dridium L' 22 erat] *corr. i.l. ex* erit K' 23 naturae] nec V' 23 non¹] *om.* V' 24-25 resurrectione] resurrectionem V'L' 26 aliqua] aliquorum V'L' alia K' 27 ne] enim C'

6-7 Matt. 5.7 8 Matt. 5.4

Solutio. Quidam dicunt, quod omnes proprietates corporis fuerunt in triduo, similiter omnes | proprietates animae, sed non proprietates, quae erant compositi, fuerunt in triduo, sed quae partium sunt.

- 5 Sed contra eos sic potest opponi. Rationalitas est substantialis differentia, ergo convertitur cum aliqua specie primi praedicamenti. Sit illa species A. Illa continet sub se tantum angelos et homines et Christum. Sed non concedent, quod esset homo vel angelus. Quare non debent concedere, quod
10 illa proprietas animae fuit tunc in Christo.

- Ideo dicimus, quod nulla eius proprietas creata fuit in triduo, nec animae nec corporis. Unde non concedimus, quod fuit magnus vel bicubitus ratione corporis nec grammaticus. Nec concedimus hanc "Christus est." Et nulla dictio substantiva
15 vel adiectiva dicitur de Deo in triduo, quae copulet proprietatem creatam.

Sed contra obicitur. Simus in triduo, non est aliter unitas modo animae quam prius. Sed prius concederes, quod esset rationalis ratione animae. Quare ergo non sic modo concedis?

- 20 Solutio. Dicimus, quod non dicebatur ante passionem Christum esse rationabilem ratione animae, quia scilicet esset unitus animae, sed quia prius anima erat pars eius, quare non est dicendus modo rationalis.

- ⟨5⟩ Item quaeritur, utrum eo modo in triduo fuit unita deitas
25 animae, similiter et corpori, sicut Verbum, et prorsus eo modo deitas et Verbum simul fuerunt unita animae in triduo.

Solutio. Ad hoc dicimus, quod alio modo est unita deitas quam Verbum in triduo. Deitas enim est unita et carni et

2 L' fol. 95ra

3 secl ... proprietates] *om.* V' 5 sic potest] *inv.* C' 7 illa] ista V'L' 7 Illa] ista V'L' tantum *add.* K' 7 sub] sunt L' 7 tantum] *om.* K' 8 et¹] *om.* C' 8 concedent] concederet V'K' concedere L' 9 esset] esse K' 9 debent] deberet V'K' debere L' 9 concedere] *corr. ex* concederet V' 11 creata fuit] *inv.* V'L' 15 Deo] per est *add.* K' 17 Sed] eidem *add. s.l.* L' 17 contra] concedimus L' 17-18 unitas modo] *inv.* V'L' 17 unitas] unitus K' 18 prius¹] *corr. i.m. in* ante L' 18 esset] *om.* V' 19 ratione animae] *corr. s.l. ex* animae ratione K' 21 rationabilem] rationabile V'L' 22 anima erat] *inv.* C' 22 erat] erant L' 22 eius] sed modo anima non est pars eius *add.* K' 24 eo] eodem K' 25 similiter] *om.* V' 26 simul] similis L' 28 quam] qua L' 28 est] *om.* V'L'

animae in actu. Verbum autem | non est unitum in actu, sed in habitu.

Item, notetur, quod hunc effectum habuit unio deitatis cum carne, quia incorruptibilem servavit, et cum anima, quia ei tantam vim contulit, quod animas Deus a morte eripuit. Et ita alium effectum tunc habuit in carne eius, quam haberet in alia re. 5

⟨6⟩ Item, non concedimus "Filius Dei habet animam." Haec tamen est vera "Haec est anima Filii Dei," sicut dicitur de aliquo mortuo "Haec est aula Caroli." Nec valet argumentatio, si fiat, "Petrus est Romae." Haec est vera synodochice. Si autem Petrus esset ibi, esset vera proprie, et si esset, Petrus haberet hoc corpus demonstrato corpore suo. Similiter "Hoc est corpus Filii Dei," demonstrato eius corpore, "ergo ex quo Filius Dei est, habet hoc corpus" vel "hanc animam" non valet, quia Christus duarum naturarum est. 15

⟨7⟩ Item, si prius assumpsisset sibi corpus sive animam, haec esset vera "Filius Dei incarnatur, quia univit | sibi carnem, ergo res est naturae creatae, non alterius quam corpus, ergo Filius Dei est corpus." Pari ratione si uniret sibi prius animam sine corpore, deberet dici "Est anima." Ergo in triduo, cum univit sibi animam sine corpore et corpus sine anima, debet dici et 'anima' et 'corpus.' 20

Solutio. Dicimus, quod si uniret sibi solum corpus, non ideo deberet dici res naturae creatae. Sed si uniret sibi animam naturam creatam, propter illam naturam creatam deberet dici 25

1 K' fol. 81rb 18 V' fol. 263va

1 in¹] in 1 est] *om.* V'L' 3 notetur] notet C'K' nota V'L' 4 quia²] cum V'L' *om.* C' 5 Deus] Dominus L' 9 est vera] *inv.* V' 9 Filii] *corr. ex* fideli V' 10 aliquo] alio V'K' quo L' 10 mortuo] scilicet Carolo *add.* K' 10 est] *om.* L' 10 Caroli] Canali L' 10 valet] hoc *add.* V' haec *add.* L' 10 argumentatio] argumentum V'K' arguitur L' 11 Romae] Roma L' 11 synodochice] simodechice L' 12 proprie] *add. s.l.* K' 17 sibi] si L' 18 univit] unum L' 18 sibi] si L' 19 res est] *inv.* C' 19 creatae] corporeae V'L' 20 ratione] id est L' 20 si] *om.* L' 20 uniret] univit V' inmitti L' 20 sibi] *om.* L' 21 dici] haec est vera *add.* V' 21 Est anima] *om.* V' 21 anima] *corr. ex* alia L' 21 univit] univutum L' 22 sibi animam] *inv.* V'L' 22 debet] deberet C' 22 et²] *om.* K' 24–25 solum ... sibi] *om.* V'L' 26 naturam¹] aliam V' unam L' 26 naturam creatam] *inv.* V'

'res naturae creatae.' Eodem modo propter animam, si eam assumeret tantum, non esset res alterius naturae creatae. Unde in triduo non fuit alicuius naturae creatae.

⟨8⟩ Item quaeritur de hac "In triduo Filius Dei est mortuus."

5 Quod probatur, Filius Dei est et moriebatur, ergo est mortuus, quia non semper oportet, quod res participii insit ratione praesentis cum hoc verbo 'est,' sed quod fuerit, quia non semper trahitur participium ab hoc verbo 'est,' ut notet rem suam ratione praesentis. Ergo illa est vera. Ergo est mortuus
10 secundum quod Deus vel secundum quod homo. Si secundum quod Deus, falsum est. Si secundum quod homo, falsum est, quia ille homo non est.

Item, aut sumitur hoc verbum 'est,' prout dicitur de divina essentia, aut prout dicitur de creatura. Ergo cum notet praesentiam, oportet, quod sit natura creata. Si prout de
15 Deo, ergo consignificat praesentiam divinitatis et aeternitatem significat, et haec dictio 'mortuus' significat temporale esse. Ergo simul non possunt iungi nec venire in suppletionem verbi alicuius, quia nullum est verbum, quod copulat divinam
20 essentiam et connotet praesentiam temporalem.

Solutio. Non concedimus ad praesens hanc "Filius Dei est mortuus" ratione dicta. Nec valet haec argumentatio "Est et moriebatur, ergo est mortuus," quia hoc verbum 'est' et hoc verbum 'moriebatur' dissimiliter accipiuntur et ad diversa
25 tempora pertinent. Sed hic vellet connotare idem tempus, quare falsa est.

2 alterius] tamen *add.* V' 3 fuit] res *add.* V'L' 3 alicuius] alterius V'L' 3 creatae] *om.* V'L' 4 de hac] *om.* V'L' 5 Dei ... et] *om.* L' 5 est¹] mortuus *add.* K' 6-8 oportet, ... semper] *om.* V'L' 8 trahitur] intelligitur V'L' 9 mortuus] vel *add.* V' 12 ille] iste V' 13 aut] ante K' autem L' 14 aut] aliter L' 14 creatura] Si prout dicitur de creatura *add.* K' 15 sit] *om.* V'L' 15-17 Si ... significat] Si prout est de Deo, ergo est praesentiam significat deitatis in aeternitate et significet L' 15 Si] Sed V' 16 Deo] est *add.* V' 16 consignificat praesentiam] praesentiam cum significat V' 16 divinitatis] deitatis V'K' 17 significat] signat V' 17 temporale] temporalem C' 19 copulat] copulet K' 21 hanc] aut V' sive L' 22 est] *om.* V' *add.* s.l. L' 22 Nec] Non V'L' 22-23 Est et] Christus L' 23 mortuus] moriturus C' 25 hic] huius V' 25 vellet] vult V'L'

